

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

การศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในชุมชนชนบทครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อจะศึกษาและทำความเข้าใจในปรากฏการณ์เกี่ยวกับรูปแบบและโครงสร้างของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่มีอยู่ในระบบสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของชุมชนชนบทในปัจจุบันนี้ ตลอดจนถึงเงื่อนไข ปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในระบบสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ โดยพิจารณาปรากฏการณ์จากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงในทุกมิติเพื่อหาความสัมพันธ์ของ ปรากฏการณ์เหล่านั้น ซึ่งการวิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น

การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารของพื้นที่หมู่บ้านห้วยปูลิง อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้แก่ ข้อมูล จปฐ. ข้อมูลรายงานของสถานีอนามัยบ้านมุเซอปากทางจากความร่วมมือของเจ้าหน้าที่อนามัย ที่มาให้บริการแก่โรงเรียนบ้านห้วยปูลิงที่รู้จักคุ้นเคยเป็นการส่วนตัวกับผู้วิจัยเป็นอย่างดี ข้อมูลบรรยายสรุปอำเภอมวกเหล็ก ข้อมูลรายงานของหน่วยควบคุมโรคติดต่ออำเภอมวกเหล็ก ข้อมูลรายงานของเกษตรอำเภอ ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่พัฒนากรอำเภอ ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้เขตตำบลม่อนจอง และแผนปฏิบัติงานของโรงเรียนบ้านห้วยปูลิง ซึ่งข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานี้ ประกอบไปด้วยข้อมูลแสดงที่ตั้งอาณาเขต พื้นที่ประโยชน์ใช้สอย แหล่งน้ำ สภาพภูมิประเทศ จำนวนครัวเรือน บริการสาธารณสุข อนามัย พื้นฐานความรู้และการศึกษา พื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ โดยได้นำข้อมูลเบื้องต้นเหล่านี้มาวิเคราะห์และรวบรวมใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นต่อไป และจากการศึกษาข้อมูลเหล่านี้ผู้วิจัยได้สำรวจสภาพภูมิประเทศของหมู่บ้านร่วมด้วย และได้ทำแผนที่ออกมาอย่างคร่าว ๆ เพื่อที่จะได้มองเห็นสภาพที่ตั้งพื้นที่ทำกิน เส้นทางการคมนาคม และสถานที่สำคัญของหมู่บ้านบางแห่ง อันจะนำไปสู่การศึกษาความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในชุมชนชนบทต่อไป

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชนด้วยตนเอง โดยได้ดำเนินการตามแผนการดำเนินงาน ซึ่งมีรายงานละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 การเตรียมตัวทำงานภาคสนาม

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลหมู่บ้าน ผู้วิจัยการเตรียมตัวในเรื่องของภาษาและการวางตัวในฐานะตัวนักศึกษาที่เข้ามาศึกษาเรียนรู้ชุมชน ไม่ให้ชาวบ้านรู้สึกว่าเป็นข้าราชการในพื้นที่ที่มาคอยสอดแนมหาข้อมูลเกี่ยวกับของผิดกฎหมายโดยได้ได้พยายามศึกษารูปแบบวิถีชีวิตประจำตัวทั่วไปของชาวบ้านและพยายามทำตัวให้กลมกลืนมากที่สุด พื้นที่ที่ใช้ศึกษาเป็นชุมชนของชนเผ่ากะเหรี่ยงซึ่งมีวิถีชีวิตส่วนใหญ่เช่นเดียวกับชาวชนบทในแถบภาคเหนือโดยทั่วไป เว้นเสียแต่ว่า ผู้เฒ่าผู้แก่ที่รู้เรื่องราวความเป็นมาของชุมชนเป็นอย่างดี หลาย ๆ คนพูดภาษาไทยไม่ได้แต่พอฟังออก ผู้วิจัยได้อาศัยการปฏิบัติงานในพื้นที่มานานในการเรียนรู้ภาษาบ้างเล็กน้อย และขอความร่วมมือจากศิษย์เก่าของผู้วิจัย 2-3 คน อย่างเช่น กรองกาญจน์ ซึ่งขณะนี้ไปเรียนที่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ จะมาช่วยงานศึกษาชุมชนกับผู้วิจัยเสมอในช่วงวันหยุดหรือปิดภาคเรียน นอกจากนี้ก็จะมี นายริ่งที่คอยช่วยเหลือและทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยในการศึกษาครั้งนี้ เป็นต้น

2.2 การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

ผู้วิจัยตระหนักดีว่า การเก็บข้อมูลชุมชนและผู้ให้ข้อมูลหลักในลักษณะที่ลึกซึ้งได้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน รวมทั้งการสร้างความไว้วางใจของชาวบ้านให้เกิดขึ้นแก่ผู้วิจัยด้วย ซึ่งเดิมที่ผู้วิจัยเองได้ปฏิบัติงานสอนอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านห้วยปูลิงมาเป็นเวลานานหลายปี ดังนั้นเมื่อผู้วิจัยเลือกพื้นที่หมู่บ้านห้วยปูลิงเป็นพื้นที่ศึกษาวิจัย การเริ่มต้นสร้างความสัมพันธ์อันดีเพื่อสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งแม้ว่าจะเป็นที่ยอมรับอยู่แล้วก็ตาม โดยอาศัยความคุ้นเคยเดิมที่มีอยู่บ้างแล้วและการเข้าแนะนำตัวเองใหม่กับชาวบ้านในอีกบทบาทหนึ่งก็คือ การอยู่ในสถานภาพและบทบาทของนักศึกษา ที่ต้องการเข้ามาศึกษาชุมชนร่วมกับชาวบ้าน โดยได้ออกพบปะพูดคุยกับชาวบ้านในช่วงตอนเย็นหลังจากที่ชาวบ้านส่วนใหญ่กลับมาจากเรือกสวนไร่ นาแล้ว บางครั้งก็มีการรับประทานอาหารเย็นร่วมกับชาวบ้าน เพื่อหาช่องทางสนทนาพูดคุยเรื่องราวทั่วไป ๆ ไปในหมู่บ้าน และเป็นการสร้างความสนิทชิดเชื้อเสมือนหนึ่งเป็นคนครอบครัวเดียวกันหรือเป็นญาติพี่น้องกันและออกไปเที่ยวตามไร่ นาของชาวบ้าน รวมทั้งการร่วมกิจกรรมทางศาสนา

งานประเพณีต่าง ๆ งานศพ การเลี้ยงผีเมืองของหมู่บ้าน นอกจากนี้ เมื่อได้รับเชิญเข้าร่วมประชุมหมู่บ้านผู้วิจัยก็จะให้ความร่วมมือเข้าร่วมด้วยทุกครั้ง ทำให้มีโอกาสดำเนินการพูดคุยกับชาวบ้านกลุ่มต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ความสัมพันธ์ดังกล่าวสร้างความเป็นกันเองและความไว้วางใจสนิทสนมไว้นั่นเองเชื่อใจกันมากขึ้น จากระยะแรก ๆ ที่ออกไปสัมผัสกับชาวบ้าน จะได้ยินคำถามที่ถามด้วยความแปลกใจจากชาวบ้านบางส่วนว่า “ มาอะอะยัง มาเอาอะยังกา ” (มาทำ อะไร มาเอาอะไรหรือเปล่า) จนเมื่อได้พบปะพูดคุยกันบ่อย ๆ เข้าคำถามเหล่านั้นก็เปลี่ยนไปและเริ่มมีคำพูดที่ว่า “ มาแอมัน ๆ เน้อ มาอ้อมาจากกันผ้อง ลูกหลานอันเดียวกันแต่ ๆ ละ ” และในระยะเวลาต่อมา ผู้วิจัยได้ย้ายที่ทำงานหลัก แต่ก็ยังเข้ามาศึกษาชุมชนเป็นช่วง ๆ ไปโดยไม่ได้นัดหมายหายตาไปไหนจนส่วนหนึ่งทำให้ชาวบ้านรู้สึกดีใจที่ได้พบปะพูดคุยเหมือนหนึ่งว่า ผู้วิจัยเข้ามาเยี่ยมเยือนทุกซอกซอญ ชาวบ้านก็ยังให้ความสนใจสนทนและมักจะเล่าเรื่องราวความเป็นไปในหมู่บ้านให้ฟังอยู่เสมอ ทำให้การสานต่อในเรื่องของการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และเข้าถึงข้อมูลเบื้องต้นลึกได้โดยไม่ยาก

นอกจากการสร้างความสัมพันธ์คุ้นเคยกับชาวบ้านแล้ว ผู้วิจัยยังได้แนะนำตัวอย่างเป็นทางการ ในการขออนุญาตเข้าทำการศึกษาชุมชนในกลุ่มของคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้อาวุโส ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ หัวหน้ากลุ่มลูกสอน ลูกสอน ผู้รับจ้าง และชาวบ้านคนอื่น ๆ ด้วย

ในการสร้างความสัมพันธ์นี้ ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตและสำรวจข้อมูลพื้นฐานที่เป็นบริบททั้งทางด้านกายภาพและทางด้านสังคมของชุมชน เช่น ลักษณะทั่วไป ประวัติความเป็นมาของชุมชน การประกอบอาชีพ การทำมาหากิน กลุ่มทางสังคมต่าง ๆ และความสัมพันธ์ในหมู่บ้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมาวิเคราะห์หาข้อสรุปให้ได้มากที่สุด เป็นต้น

2.3 การหาผู้ให้ข้อมูลหลัก

การเข้าทำการศึกษาชุมชนนั้น นอกจากการสังเกต สัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานจากขั้นตอนการสร้างความสัมพันธ์คุ้นเคยที่ผ่านมาแล้วนั้น ผู้วิจัยยังได้เสาะแสวงหาและเลือกผู้ที่จะมาเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักตามประเด็นที่ต้องการศึกษาด้วย ได้แก่ ผู้อาวุโส วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ นอกจากนี้ก็ยังมีบุคคลที่เป็นผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ขั้นตอนการหาผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยใช้วิธีพูดคุยสอบถามจากชาวบ้านหลาย ๆ คน ว่า ใครรู้เรื่องดีในประเด็นที่ศึกษาชาวบ้านก็มีการแนะนำตัวบุคคลที่ตนเห็นว่าเหมาะสมและรู้ดีในเรื่องนั้น ๆ ให้ เมื่อทราบว่าเป็นใครแล้ว ผู้วิจัยก็หาโอกาสเข้าพบปะพูดคุยกับบุคคลนั้น เพื่อตรวจสอบดูว่าสมควรเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักหรือไม่จากเกณฑ์ที่ว่าต้องสามารถอธิบายเรื่องราว

ต่าง ๆ ในประเด็นที่ต้องการศึกษาได้ชัดเจนไม่สับสน กล่าวพูด กล่าวแสดงออก และให้ความร่วมมือแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ผู้ให้ข้อมูลหลักแยกตามประเด็นที่ต้องการดังนี้

1. ประเด็นเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน ผู้ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักก็คือ พ่อหลวงสุวา แสงหน่อ อายุ 65 ปี และลุงแก้ว เคารพปรัชญา อายุ 66 ปี ผู้อาวุโสของชุมชน ซึ่งบุคคลทั้งสองสามารถบอกเล่า ลำดับเหตุการณ์ความเป็นมาของหมู่บ้านในอดีตได้เป็นอย่างดี ส่วนในด้านพิธีกรรมนอกจากที่พ่อหลวงสุวา ได้บอกเล่าในฐานะที่เป็นผู้มีวิชาอาคมและเป็นบุคคลที่ชาวบ้านเชื่อถือและมักเชิญไปร่วมทำพิธีกรรมเลี้ยงผีในหมู่บ้านอยู่เสมอก็ยังมี นายอานูว เคารพปรัชญา และนายหนุดา ซึ่งเป็นผู้นำทางพิธีกรรมหรือ "ตั้งข้าว" ของชาวบ้านห้วยอีลู เป็นผู้ให้ข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวกับพิธีกรรม

2. ประเด็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจของชุมชน ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ที่เป็นหัวหน้ากลุ่มลูกสวนในหมู่บ้านเช่น นายจันทร์แก้ว พะแฮ นายดิหนู ชันติภาพ และนายพะยอพอ ปูโก ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นเสมือนตัวแปรหลักในชุมชนที่ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงในวิธีการผลิต ส่วนใหญ่ล้วนแต่เป็นผู้ทำกิจการเกี่ยวกับพืชไร่เหล่านี้มานาน จนสามารถบอกเล่าความเป็นไปในเรื่องเศรษฐกิจของหมู่บ้านได้ดี รวมทั้งนายริจา อุ่นอุดมวนา ที่เป็นทั้งลูกสวน ลูกจ้างป่าไม้ กรรมการหมู่บ้าน และอยู่ในกลุ่มเยาวชนเป็นอีกบุคคลหนึ่งที่สามารถบอกเล่าเกี่ยวกับอาชีพการทำมาหากินและพื้นที่การเกษตรของหมู่บ้าน จากการปฏิบัติงานเป็นลูกจ้างหน่วยฟื้นฟูและอนุรักษ์ดินน้ำอย่างค่อนข้าง ชัดเจนเป็นต้น

3. ประเด็นเกี่ยวกับสังคมของชุมชน ผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ผู้ทำงานเป็นลูกจ้างประจำของหน่วยงานป่าไม้ในพื้นที่ เช่น นางสาวมีลอย อุ่นเพย นายริจา อุ่นอุดมวนา และข้าราชการในพื้นที่เช่น ครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เป็นต้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีส่วนส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในเรื่องของการฝากเข้าทำงาน การช่วยเหลือทางสังคมอื่น ๆ เช่น การรักษาพยาบาล เจ็บป่วย การอาศัยรถ การพึ่งพาผู้มีฐานะดีช่วยเหลือในชีวิตประจำวัน ผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ผู้อาวุโสของชุมชนและเจ้าของรถยนต์ในหมู่บ้าน เป็นต้น

4. ประเด็นเกี่ยวกับการเมืองในระดับชุมชน ผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ผู้ใหญ่บ้าน อบต. กรรมการหมู่บ้าน เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นตัวแปรหลักในการก่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในระบบการเมืองขึ้นในชุมชนชนบท

3. เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลหลายรูปแบบเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและคำตอบที่เป็นจริง และครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยได้แบ่งข้อมูลออกเป็นสองส่วน คือ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบริบททางกายภาพและสังคมของชุมชน และข้อมูลเจาะลึกตามประเด็นที่กำหนดไว้ในแต่ละวัตถุประสงค์ ซึ่งได้ดำเนินการโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม และการทำบันทึกข้อมูลภาคสนาม โดยได้ดำเนินการดังนี้

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบริบททางกายภาพและทางสังคมของชุมชนชนบท

1. ข้อมูลทางด้านกายภาพ อันได้แก่ อาณาเขตที่ตั้ง พื้นที่ การคมนาคม สาธารณูปโภค จำนวนประชากร เป็นต้น นอกจากการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร กชช. 2 ค. และ จปฐ. จากความร่วมมือของพัฒนากรอำเภออมก๋อย และข้อมูลที่ได้จากการพบปะแลกเปลี่ยนพูดคุยกับพระธรรมจาริกอาศรมบ้านห้วยปลิงที่ได้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลหมู่บ้านมาก่อนแล้ว ยังได้ใช้วิธีสอบถาม สัมภาษณ์พูดคุยกับชาวบ้าน ในขณะที่ออกสำรวจหมู่บ้านในแต่ละครั้งในลักษณะของการพบปะเยี่ยมเยียนและใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมไปด้วย เป็นการเสาะแสวงหาผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อเจาะลึกในประเด็นที่ศึกษาไปในตัว

2. ข้อมูลด้านความสัมพันธ์ในชุมชน ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของชุมชน ชนกลุ่มแรก ๆ ของหมู่บ้าน เชื้อสายและเผ่าพันธุ์ ตระกูล ครอบครัวและเครือญาติ วัฒนธรรม ความเชื่อประเพณีของชุมชน การรวมตัวของคนในกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตสภาพความเป็นอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิต การอุปโภคบริโภค การให้ความช่วยเหลือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นปรากฏการณ์เกิดขึ้น เช่น พิธีกรรมของหมู่บ้านรวมทั้งพฤติกรรมของคนที่มี ปฏิสัมพันธ์กันภายใต้สภาพแวดล้อมและสังคมเดียวกัน ซึ่งต้องใช้วิจารณญาณ ความเป็นเหตุเป็นผลและความรู้สึกไวต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยใช้ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมตามแต่สถานการณ์และความเหมาะสม นอกจากนี้ยังได้สัมภาษณ์ผู้อาวุโสและสมาชิกของชุมชนในขณะที่เข้ากิจกรรมในพิธีกรรมเช่น งานประเพณีกินผีปีใหม่ ในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ อันจะทำให้ได้ข้อมูลมาช่วยทำความเข้าใจชุมชนได้ดียิ่งขึ้น และมีการบันทึกข้อมูลภาคสนามร่วมไปด้วย ในลักษณะของการบันทึกทันทีสำหรับผู้ให้ข้อมูลบางคนหรือบางสถานการณ์ และใช้การจดจำกลับไปบันทึกภายหลังในบางสถานการณ์ที่ผู้ให้

ข้อมูลมีความระแวดระวังตัวมาก และใช้การจดจำแล้วกลับไปบันทึกภายหลังในบางสถานการณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลมีความระแวดระวังตัวมาก และไม่สามารถทำการบันทึกได้ในขณะนั้น

3.2 ข้อมูลที่เก็บเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในประเด็นที่เกี่ยวกับ ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในระบบสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของชุมชนชนบท

ในแง่ของรูปแบบและลักษณะโครงสร้างของความสัมพันธ์ ปัจจัยและเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์นั้น ผู้วิจัยได้วางแผนและกำหนดข้อคำถามไว้ล่วงหน้าอย่างกว้าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพูดคุยและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล โดยวางแผนรวบรวมข้อมูลในประเด็นที่ศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเนื่องจากประเด็นในการศึกษานั้น เป็นเรื่องที่วัดด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัวของบุคคลและเป็นเรื่องที่มีอารมณ์ความรู้สึกรวมทั้งอำนาจและผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้นวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการจะช่วยให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ไม่รู้สึกอึดอัดใจที่จะพูดเช่นการสัมภาษณ์ลูกจนถึงผลประโยชน์ที่แลกเปลี่ยนและความพึงพาช่วยเหลือส่วนตัวที่มีกับหัวหน้ากลุ่มในแต่ละสาย เป็นต้น ในบางโอกาสก็ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม ใช้พลังวิตรของกลุ่มเป็นตัวกระตุ้นให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็น แสดงทัศนะและประสบการณ์ของตนร่วมกับผู้อื่น โดยใช้วิธีการสอดแทรกประเด็นที่สนใจให้กับวงสนทนา จากนั้นก็มีการกระตุ้นให้สมาชิกของกลุ่มแสดงความคิดเห็นและทัศนคติของตนเองอย่างไม่รู้สึกอึดอัดใจ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยนับตั้งแต่การหาข้อมูลเบื้องต้น เป็นเวลา 12 เดือน โดยนับตั้งแต่เดือนธันวาคม 2542- พฤศจิกายน 2543 โดยระยะแรกของการศึกษาเป็นการศึกษาหาข้อมูลจากเอกสารเพิ่มเติม สัมภาษณ์ชุมชนโดยทั่ว ๆ ไป รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านด้วยอีกทั้งพยายามมองหาช่องทางที่จะเข้าสู่ข้อมูลที่เป็นเป้าหมาย ในระยะที่สองหลังจากที่ได้ศึกษาสภาพทั่ว ๆ ไป ของบริเวณพื้นที่โดยรอบแล้ว ผู้วิจัยได้เลาะหาผู้ให้ข้อมูลหลักและกลุ่มเป้าหมายในชุมชน เพื่อหาข้อมูลในประเด็นที่ศึกษา และรวบรวมข้อมูลเจาะลึกในเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในระบบสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของชุมชน จากกลุ่มเป้าหมายหลักต่าง ๆ และในระยะที่สามซึ่งถือว่าเป็นช่วงระยะสุดท้าย ซึ่งเป็นช่วงของการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสุดท้าย ก็ยังมีการย้อนกลับไปหาข้อมูลเพิ่มเติมอีกหลายครั้งหลังจากการวิเคราะห์เมื่อความไม่สมบูรณ์ในเนื้อหา ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูล

ซึ่งนำมาใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในระบบสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของชุมชนชนบทที่ผู้วิจัยต้องการจะศึกษา

5. การตรวจสอบข้อมูล

การเก็บข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ แต่ละครั้งนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดเป้าหมายและวางแผนไว้ล่วงหน้าว่า ต้องการข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ใด อย่างไร และเมื่อการออกเก็บข้อมูลได้สิ้นสุดลงในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนของข้อมูลทุกระยะทันที เพื่อให้สามารถครอบคลุมวัตถุประสงค์ของงานวิจัยและสามารถตอบคำถามของงานวิจัย รวมทั้งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดที่ได้ตั้งไว้ แนวทางการตรวจสอบข้อมูล ก็คือ ความชัดเจน ความลึกของข้อมูลและความสมบูรณ์ในเนื้อหาที่สามารถนำมาอธิบายวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้ หากยังไม่สมบูรณ์ในส่วนใดก็จะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจนเห็นว่าครบถ้วนจึงจำแนกข้อมูลและทำการวิเคราะห์ต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลมาในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยได้พิจารณาข้อมูลและมีการจำแนกแยกแยะข้อมูลไว้เป็นหมวดหมู่บันทึกไว้อย่างเป็นระบบ จัดแบ่งหัวข้อเพื่อสะดวกในการนำมาอธิบายใช้ในการวิเคราะห์ โดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลในแต่ละประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยข้อมูลดังกล่าวได้มาจากการสังเกต สัมภาษณ์ สันทนากลุ่ม และการบันทึกข้อมูลภาคสนาม รวมถึงเอกสารต่าง ๆ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลทุกครั้ง ผู้วิจัยจะกระทำสลับกันไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ตลอดเวลา ผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้วิเคราะห์ซ้ำแล้วซ้ำอีกเพื่อความแน่นอนชัดเจน และเป็นการตีความหมายของข้อมูล เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่มีเหตุผลและสามารถอธิบายข้อสงสัยในคำถามตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา